

professionals formed and developed in the awareness of pedagogical technologies. The results were confirmed with the methods of mathematical statistics.

Key words: forming of pedagogical mastery, competence-based approach, pre-service training of foreign language teachers, formative experiment.

Рецензент: Кузьменко В.В.

УДК 378.014

Бонко І.З.*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ ДО НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті розглянуто питання про становлення наукових кадрів у вищих навчальних закладах. Процес розглядається на основі вимог до підготовки магістрів, оскільки вони є науковим потенціалом ВНЗ. Подано визначальні суперечності такого процесу. До особливостей організації науково-дослідної роботи віднесено: участь викладачів і магістрів у науково-дослідній роботі, уміння пов'язувати наукову і освітню діяльність, оптимізація співвідношення між науковою і освітньою діяльністю в розумних межах, підвищення наукової кваліфікації магістрів і викладачів. Визначено основні тенденції розвитку наукової діяльності вищого навчального закладу, серед яких важливим є: відродження діяльності наукових товариств з метою вирішення проблем вищої школи; розширення підготовки у ВНЗ кваліфікованих фахівців через магістратуру, аспірантуру і докторантуру.

Ключові слова: магістр, викладач, вищий навчальний заклад, науково-дослідна діяльність, організація наукової діяльності, особливості організації наукової діяльності.

Формування наукової еліти – одне з завдань, поставлене перед вищими навчальними закладами. Процес починається з моменту вступу абітурієнта до університету. Проходить поступовий відбір кандидатів до магістратури. Підготовка наукових кадрів для системи вищої школи є почесним і відповідальним обов'язком, а водночас і необхідністю кожного університету України. Складовою ступеневої освіти, що забезпечує підготовку фахівців з поглибленими знаннями, які володіють методами та засобами наукових досліджень, уміннями самостійно на високому рівні виконувати наукову, педагогічну та управлінську діяльність, сьогодні виступає магістратура.

Проблема підготовки науково-педагогічних кадрів у магістратурі знайшла своє відображення у працях К. Балабанова, Л. Бачієва, В. Вакуленко, Л. Воротняк, О. Гури, Л. Лебедик, Я. Ханік. Сутність та умови ефективного формування готовності майбутніх учителів до науково-дослідницької роботи висвітлено у працях В. Борисова, З. Ісаєвої, Г. Кловак, Л. Коржової, В. Лазарева, Є. Макагон, Є. Муравйова, Н. Ставрїнової, Н. Сичкової. У дослідженнях Н. Апатової, Л. Романишиної значна увага приділена науковим основам технології навчання з використанням інформаційних технологій. У працях В. Бондара, О. Мороза, З. Сліпкань здійснено пошук шляхів підвищення результативності підготовки майбутніх магістрів магістратури. Проблеми ступеневої освіти, зокрема магістерської підготовки висвітлено у працях О. Бойко, В. Вихрущ, М. Дарманського, М. Кларіна, І. Сусліної. Але підготовка магістрів гуманітарного профілю ще недостатньо розглянута в наукових дослідженнях.

Тому метою статті є вивчення проблеми підготовки наукових кадрів викладачів через магістратуру у вищому навчальному закладі.

Основними завданнями вищих навчальних закладів з проблеми підготовки науковців є:

- організація і проведення фундаментальних і прикладних досліджень;

* © Бонко І.З.*

- розвиток науки за допомогою наукових досліджень і творчої діяльності;
- підготовка науково-педагогічних працівників вищої кваліфікації [2].

Аналіз наукової літератури дозволив визначити такі особливості наукової діяльності вищого навчального закладу: участь викладачів і магістрантів у науковому дослідженні; уміння прив'язати наукову і навчальну діяльність; забезпечення зв'язків науково-дослідної роботи з навчально-виховним процесом; організація семінарів різного спрямування; підготовка науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації через аспірантуру, докторантуру і здобувачів наукового ступеня [6, с. 28].

Такі завдання сприяли проведенню досліджень із цього питання. Актуальність дослідження проблеми зумовлена низкою суперечностей між рівнем готовності магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності та сучасними вимогами до їх професійної підготовки у світлі положень Болонської угоди; можливостями, потребою впровадження інформаційних технологій у професійну підготовку майбутніх магістрів гуманітарного профілю до науково-дослідницької діяльності та механізмами реалізації цього процесу у вітчизняній вищій школі та недостатньою розробленістю цієї проблеми; усвідомленістю багатогранності та складності формування готовності до науково-дослідницької діяльності майбутнього магістра гуманітарного профілю й недостатньою розробленістю в сучасній педагогічній науці та практиці новітніх освітніх технологій, спрямованих на забезпечення ефективності цього процесу.

Болонський процес передбачає: підвищення якості освіти, визнання рівня знань і кваліфікації фахівців, гарантоване працевлаштування незалежно від країни проживання, конвертованість дипломів. Нова концепція підготовки магістрів пропонує ввести дипломи професійного, дослідницького та кар'єрного магістра. Усі раніше здобуті дипломи магістрів будуть кваліфіковані як професійні. Винятками можна вважати магістерські дипломи дворічних програм денної форми навчання. Важливість цього розподілу починається з необхідності виокремити підготовку майбутніх наукових і науково-педагогічних працівників, а також посилити практичну спрямованість професійних магістерських програм [10].

У такій системі кар'єрний магістр є стандартом післядипломної освіти. Магістри професійної програми набувають більше професійних та управлінських компетенцій. Якщо професійний магістр виявить бажання закінчити дослідницьку програму, необхідно буде провчитися ще від півроку до одного року. Адже дослідницькі магістри є потенційними винахідниками та вченими, а їх навчальна програма включає більшу кількість «наукових» годин.

Таким чином, освітні програми підготовки магістрів можуть бути поділені на дослідницькі (поглиблення досліджень в одній з наукових галузей – 2 роки навчання), професійні (розвиток професійних та формування управлінських компетенцій – 1,5 роки навчання), кар'єрні (покращення теоретичних і практичних знань для кар'єрного зростання та підготовки до управлінської діяльності – 1-1,5 роки навчання) [9].

Магістерська підготовка не тільки припускає, але й вимагає переходу до активних форм навчання, переносу акцентів на самостійну роботу майбутніх магістрів, що сприяє творчому розвитку особистості та вимагає уміння ставити перед собою завдання й вирішувати їх у міру виникнення. Саме тоді теоретичні, практичні й особистісні здібності магістра будуть розвиватися в тісному зв'язку з навчанням і підготовкою в галузі управління, плануванням, удосконаленням і виконанням навчального плану з урахуванням загальноєвропейського підходу і наявних умов [1].

Аналіз вітчизняної системи підготовки науково-педагогічних працівників дає підстави зазначити, що на сьогодні магістратура покликана здійснювати фундаментальну психолого-педагогічну та науково-практичну підготовку викладачів

професійної школи, забезпечувати безперервність освіти й фахову спрямованість викладацької діяльності [8].

На думку Л. Воротняк, магістр повинен володіти такими якостями: аналітично, логічно, критично мислити, мати комунікативні здібності, емоційно-вольову стійкість, теоретичну та практичну професійну компетентність, самостійність у прийнятті рішень та цілеспрямованість, відповідальність, інформаційну компетентність, бажання постійно навчатися, мотивацію до успіху, адекватну самооцінку, професійну культуру, самоактуалізацію [4]. Або, як визначає голова незалежної міжнародної комісії з питань освіти Жак Делор, магістр повинен:

- уміти пізнавати, тобто мати сформовані потреби в набутті знань і готовність до навчання впродовж життя, до набуття широкої загальнокультурної підготовки у сполученні з поглибленим оволодінням знаннями з окремої галузі, що сьогодні є основою вимог до фахівця та його конкурентної спроможності на ринку праці;

- уміння діяти – готовність до мобілізації і практичного застосування набутих знань у реальних ситуаціях, які в процесі навчання неможливо передбачити; спроможність до різних видів професійної та соціальної діяльності, до продуктивної роботи у групі;

- уміння жити спільно й разом – визнання існування інших традицій, інших способів мислення і готовність вивчати та враховувати їх у сумісній діяльності, усвідомлюючи посилення взаємозалежності, необхідності мирного подолання конфліктів і вироблення спільної реакції на існуючі ризики;

- уміння бути – здатність до усвідомлення й розвитку власних здібностей, до самореалізації в суспільстві, до критичного оцінювання ситуації та самостійних і відповідальних дій [12].

Наукова спрямованість магістерської підготовки передбачає необхідність попереднього відбору обдарованої молоді, який проводить вищий навчальний заклад, організовуючи предметні олімпіади, наукові, науково-методичні семінари та конференції за участю в них на добровільних засадах студентів III-IV курсів - майбутніх магістрів [5].

Випускники другого рівня, тобто магістри, повинні: опанувати предметну галузь на більш високому рівні, володіти новітніми методами та технікою дослідження, знати новітні теорії та їх інтерпретації; критично відстежувати та осмислювати розвиток теорії і практики; оперувати методами незалежного дослідження і вміти пояснювати його результати на більш високому науковому рівні; бути здатним робити оригінальний внесок у дисципліну відповідно до канонів певної предметної галузі – наприклад, у рамках кваліфікаційної роботи; продемонструвати оригінальність і творчий підхід; оволодіти компетенціями на професійному рівні [3].

Розглядаючи готовність до плідної практичної професійної діяльності, необхідно відзначити, що майбутній магістр гуманітарного профілю повинен:

- знати основи загальнотеоретичних, гуманітарних та спеціальних дисциплін, досконало володіти державною українською мовою, чітко, лаконічно і грамотно викладати свої думки як в усному діалозі чи виступі, так і письмово, вміти спілкуватися іноземними мовами – англійською, німецькою чи французькою, а також російською, читати і перекладати журнальні газети та інші тексти в галузі науки, техніки та суспільства. Обов'язковим є знання основ української і світової історії та культури, постійно прагнути до свого духовного, професійного і фізичного вдосконалення [11];

- уміти творчо мислити, що включає в себе здатність: одержати новий результат у професійній діяльності; чітко сформулювати новизну процесу одержання відомого результату; одержати новий продукт не випадково, а шляхом простого неевристичного перебору, простим логічним висновком або діями за алгоритмом; подолати логічний розрив на шляху від умови задачі до її розв'язання; знайти зв'язок не стільки з розв'язком уже поставленої іншими фахівцями задачі, скільки зі здатністю самостійно

побачити і сформулювати проблему; обґрунтувати стійку і тривалу або більш короткочасну, але дуже сильну мотивацію [7].

Освітньо-професійна програма магістерської підготовки містить освітню та науково-дослідну складові. Освітній компонент магістерської програми спрямований на формування більш цілісного, поглибленого бачення професійної діяльності, широту та фундаментальність освіти, максимальну наближеність її до сучасного рівня наукових знань у відповідній галузі. Поряд зі спеціальними професійними знаннями до освітньої компоненти входить педагогічна, гуманітарна підготовка. Науково-дослідницька та науково-педагогічна частини магістерської освітньої програми передбачають підготовку фахівця тієї галузі наукових знань, яку він самостійно обрав. Науково-дослідна частина магістерської програми пов'язана з науковою проблематикою кафедри та спрямована на формування навичок проведення наукових досліджень у конкретній галузі знань. Протягом навчання в магістратурі майбутні магістри проходять науково-педагогічну практику, яка здійснюється на базі вищого навчального закладу або в школі, розширює можливості підготовки до дослідницької діяльності майбутніх магістрів. Така підготовка спрямована на набуття навичок педагога-дослідника, який володіє сучасним науковим інструментарієм для пошуку та інтерпретації з метою використання його в педагогічній діяльності.

Таким чином, урахувуючи специфіку педагогічної діяльності, перелік основних вимог до магістра гуманітарного-майбутнього профілю включає:

- обізнаність в основних світоглядних теоріях та концепціях у галузі гуманітарних і соціально-економічних наук, уміння аналізувати соціальні проблеми, використовувати методи цих наук у різних видах професійної та соціальної діяльності;
- знання етичних і правових норм, які регулюють стосунки між людьми, ставлення людини до довкілля;
- розуміння процесів і явищ, можливості сучасних наукових методів філологічних досліджень та володіння цими методами на рівні, необхідному для розв'язання практичних завдань, що постають при виконанні професійних обов'язків;
- готовність до продовження навчання, професійної діяльності в умовах іншомовного середовища;
- володіння розвиненою культурою мислення, вміння ясно й логічно висловлювати свої думки як усно, так і письмово;
- володіння навичками наукової організації праці, обізнаність у можливостях і методах застосування комп'ютерної техніки у своїй професійній діяльності;
- здатність самостійно опановувати нові знання, критично оцінювати набутий досвід з позицій останніх досягнень психолого-педагогічної науки;
- достатню підготовку для складання і використання в практичній діяльності різних методик викладання, аналізу явищ і процесів;
- здібності до засвоєння нових знань, прогресивних методик навчання та різноманітних інновацій;
- системне розуміння впливу зовнішнього середовища на діяльність організації, підприємства тощо;
- здатність засвоювати й реалізовувати наукові та культурні досягнення світової цивілізації з розумінням різних культур, релігій, прав народів і людини;
- вміння критично оцінювати й прогнозувати політичні, економічні, екологічні, культурні та інші події, явища на підставі ґрунтовних знань, реальних фактів;
- знання державної та щонайменше однієї з іноземних мов на рівні професійного й побутового спілкування;
- здатність до ефективної комунікативної взаємодії [10; 11].

Узагальнюючи поданий матеріал, було визначено основні тенденції розвитку наукової діяльності вищого навчального закладу: відродження діяльності наукових товариств з метою вирішення проблем вищої школи; розширення підготовки

ВНЗ кваліфікованих фахівців через магістратуру, аспірантуру і докторантуру; проведення науково-практичних конференцій з наукових проблем; розширення міжнародної співпраці з різними науковими установами. Ці тенденції більш детально можуть бути досліджені в подальших наукових розвідках.

Література

1. Берека В. Є. Написання дипломних робіт слухачами магістратури вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку менеджерів освіти / В. Є. Берека // Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошук : [зб. наук. праць] / [гол. ред. Суценко Т. І.]. – Запоріжжя. – 2007. – Вип. 41. – С. 22–27.
2. Бурков В. Н. Как управлять проектами / В. Н. Бурков, Д. А. Новиков. – М. : Синтез, 1997. – 188 с.
3. Вища освіта України і Болонський процес : [навчальний посібник] / [Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д. та ін.] ; за ред. В. Г. Кременя. – К. : Освіта, 2004. – 384 с.
4. Воротняк Л. І. Магістерська підготовка в системі професійної освіти майбутніх педагогів / Л. І. Воротняк // Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошуки : [зб. наук. пр.] / [гол. ред. Суценко Т. І.]. – Запоріжжя, 2007. – Вип. 44. – С. 130–134.
5. Воротняк Л. І. Педагогічна технологія формування полікультурної компетенції магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Людмила Іванівна Воротняк. – Хмельницький : Національна академія держ. прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького, 2008. – 286 с.
6. Козловський Ю. М. Наукова діяльність вищого навчального закладу : Вип. 2: Особливості наукової діяльності вищого навчального закладу: науково-методичні рекомендації / Ю. М. Козловський. – Львів : Сполом, 2010. – 36 с.
7. Посторонко А. І. Становлення творчих якостей у випускників інженерно-педагогічних спеціальностей / А. І. Посторонко // Гуманізація навч.-вихов. процесу : [зб. наук. пр.]. – Слоб'янськ : Слоб'янський держ. пед. ун-т, 2008. – Вип. 39. – С. 141–143.
8. Приходько Т. П. Організаційно-методичні засади професійної підготовки викладачів вищих навчальних закладів / Т. П. Приходько // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія : [зб. статей] – Ялта : РВВ КГУ, 2007. – Вип. 16. – Ч. 2. – С. 193–197.
9. Про Концепцію організації підготовки магістрів в Україні [Електронний ресурс] // Наказ МОН № 99 від 10.02.10 року. – Режим доступу : <http://osvita.ua>.
10. Фініков Т. В. Пропозиції з вдосконалення структури, змісту та організації підготовки магістрів в Україні / Т. В. Фініков // Освіта України. – 2010. – № 1/2 (12 січня). – С. 4.
11. Ханік Я. М. Зміст ступеневої освіти при підготовці магістрів-екологів хімічного спрямування / Ярослав Миколайович Ханік // Проблеми управління якістю підготовки фахівців-екологів у світлі інтеграції освіти України в Європейський простір та перспективні природоохоронні технології : [тези за матеріалами VIII Міжнародної науково-технічної конференції]. – Львів : [б. в.], 2003. – С. 21.
12. Key Competences for Lifelong Learning, A European Reference Framework, Implementation of «Education and Training 2010». Work programme, Working Group B «Key Competences», November 2004. – 22 p.

Бонко И.З.

ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ПОДГОТОВКИ К НАУЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ МАГИСТРОВ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

В статье рассмотрен вопрос о становлении научных кадров в высших учебных заведениях. Процесс рассматривается на основе требований к подготовке магистров, поскольку они являются научным потенциалом вуза. Подано определяющие противоречия такого процесса. К особенностям организации научно-исследовательской работы отнесены: участие преподавателей и магистров в научно-исследовательской работе, умение связывать научную и образовательную деятельность, оптимизация соотношения между научной и образовательной деятельностью в разумных пределах, повышение научной квалификации

магістрів і преподавателей. Определены основные тенденции развития научной деятельности высшего учебного заведения, среди которых важно возрождение деятельности обществ с целью решения проблем высшей школы; расширение подготовки в вузах квалифицированных специалистов через магистратуру, аспирантуру и докторантуру.

Ключевые слова: магистр, преподаватель, высшее учебное заведение, научно-исследовательская деятельность, организация научной деятельности, особенности организации научной деятельности.

Ворко I.Z.

GUIDELINES IN MASTERS' PRE-SERVICE TRAINING FOR SCIENTIFIC ACTIVITIES
AT A HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

The article is devoted to the issue of the scientific staff becoming at higher educational establishments. The process is viewed on the basis of masters' training since they make the scientific potential of a higher educational establishment. Defining contradictions of the process between the level of their readiness to scientific and research of humanitarian cycle masters' activity and current requirements to their professional training due to the Bologna declaration; the abilities and needs of informational technologies implementation in the pre-service training of the humanitarian cycle masters to scientific and research activities are given, as well as insufficient development of the problem and mechanisms of this process realisation at Higher School.

Main tasks of HEE in the context of scientific activity have been defined as following: the organisation and realisation of ascertaining and formative experiments.

The organisation of scientific and research activity peculiarities include: participation of the teaching staff and masters in scientific and research activity, their ability to combine scientific and educational activity, optimal correlation between scientific and educational activity within the limits of feasibility, in-service training of masters and lecturers, as well as part-taking in conducting scientific researches.

It has also been defined that the formation of the skills to perform scientific and research activity should start within the Higher Educational Establishment during Bachelor degree programme implementation, extend in Master's degree programme realisation and use gained knowledge while lecturing.

Key words: master, lecturer, higher educational establishment, scientific and research activity, organisation of scientific activity, peculiarities of organisation of scientific activity.

УДК 378.124 (09)

Гуменюк С.В.*

ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ

У статті розглядається процес мислення, що являє собою мисленнєву дію опосередкованого й узагальненого відображення людиною предметів і явищ об'єктивної дійсності в їхніх істотних властивостях, зв'язках та відношеннях. На основі аналізу психолого-педагогічних досліджень педагогічне мислення розглядається як вид професійного мислення учителів, що дозволяє їм пізнавати суть педагогічної ситуації та організувати свою педагогічну діяльність з її цілеспрямованого перетворення. Характеризуються особливості педагогічного мислення, які сприяють забезпеченню педагогічного процесу: діагностична, стимулююча, інформаційна, розвиваюча, компенсаторна, оціночна та самовдосконалююча.

Ключові слова: мислення, вчитель, розумова дія, інтелектуальний розвиток, педагогічне мислення, проблемна педагогічна ситуація, навчально-виховний процес.

* © Гуменюк С.В.*